

# De ja-maar-vrije school

**Leiding geven aan een school is een complexe taak. Want (om maar wat vragen te formuleren) wat is precies het product, wat is de plek van het onderwijs in de samenleving, hoe stuur je docenten aan, wat is de relatie die je met ouders aangaat... En in die complexe wereld komen wij met het concept van de 'ja-maar-vrije school'. Je zal maar docent zijn en dit boek in je handen gedrukt krijgen. Is dit de zoveelste onderwijsvernieuwing? Is dit de volgende ideologie of basisfilosofie over hoe het onderwijs er uit moet zien? Zucht.**

---

## **We zullen je verlossen**

Wij hebben niet de heilige waarheid of rotsvaste ideologie in pacht hoe het onderwijs van de toekomst er uit moet zien. Sterker nog, we geloven niet in vaste waarheden. De ja-maar-vrije school is per definitie niet dogmatisch. Het principe van de ja-maar-vrije school is juist twijfelen aan vaste principes. Immers: daar waar meningen, oordelen of regels hun intrede doen, houdt de waarneming meestal op. En wat toekomst of doelen betreft, allemaal mooi en aardig, maar we hechten meer waarde aan het hier-en-nu dan aan het straks-en-daar.

Dit boek gaat dan ook niet over structuur, managementstijlen, kengedallen of bedrijfsstrategieën. Alhoewel al die onderwerpen van groot belang zijn voor een gezonde organisatie en we er niets op tegen hebben cijfermatig te denken (integendeel), vormen ze niet het hart van het onderwijs. De essentie van de school zijn en blijven naar onze opvatting ‘zachte’ principes als nieuwsgierigheid, betrokkenheid en liefde. Lastig in cijfers uit te drukken kwaliteiten, maar voor leerlingen des te voelbaarder.

De zeven principes van de ja-maar-vrije school zijn dan ook alle zeven ‘zachte’ principes: ze verwijzen eerder naar een grondhouding, een attitude, waarmee de ja-maar-vrije school kinderen, ouders en docenten benadert, dan dat ze eenduidig gedefinieerde instrumenten of technieken aanreiken. In de volgende zeven hoofdstukken willen we je dan ook vooral uitdagen op een ja-en-manier te gaan kijken.

In de loop der jaren hebben wij bij vele organisaties in het onderwijsveld mogen trainen, coachen en observeren. Naast de schrijvende en verbijsterende voorbeelden wat er allemaal niet goed werkt (kunnen we ook een heel leuk boekje over schrijven), waren wij vooral geïnteresseerd in wat er wél goed werkt. Dit boek is dan ook een verzameling van de mooiste ja-en-voorbeelden die we in de loop der jaren hebben verzameld. Verbijsterende, ontroerende, maar bovenal vaak magische voorbeelden. Magisch, omdat voor alle verhalen geldt dat ‘het probleem’ dat zich leek af te spelen na een andere manier van kijken opeens niet meer

---

.....

leek te bestaan. Alle verhalen maakten ons er van bewust dat problemen zich niet zozeer in de werkelijkheid bevinden, alswel in onze eigen perceptie van die werkelijkheid. Wie anders kijkt ziet andere dingen. Of, zoals Loesje het uitdrukt op één van haar ansichtkaarten: ongeluk zit in een klein hoekje, geluk zit in de rest.

Naast een korte theoretische beschouwing bevatten de hoofdstukken concrete voorbeelden uit de praktijk die het resultaat zijn van deze ja-en-maniër van kijken en handelen. Alle verhalen zijn op een bepaalde manier succesverhalen. Sommigen zijn van een dusdanige ‘verbluffendheid’ dat we ons kunnen voorstellen dat je je bij het lezen wat moedeloos en incompetent gaat voelen. Pfff. Prachtig. Maar dat kan ik nooit. Over die mogelijke ervaring tijdens het lezen willen we vier dingen zeggen.

## **Ten eerste**

Een licht gevoel van incompetentie is niet zo erg. Sterker nog, zonder incompetentie is er geen leren. Leren gaat per definitie over dingen die je straks wilt kunnen en die je nu nog niet beheerst. Laat je dus niet ontmoedigen, we zijn er van overtuigd dat een ja-en-houding gewoon te leren is. Met enige volharding, oefening en relativeringsvermogen ben je al snel een heel eind op weg. Begin alleen al eens elke keer ja-en te zeggen waar je geneigd bent ja-maar te zeggen. Probeer daar maar eens niet van te leren.

## **Ten tweede**

Het boek bestaat uit twee delen: een theoretisch eerste deel en een praktisch tweede deel. Elk hoofdstuk van het praktijkdeel bevat een casus (als een soort test). Als je die kunt oplossen, is dat al een mooi teken. Bovendien bevat elk hoofdstuk aan het eind een opdracht voor de dag van morgen. De oefening is uiterst concreet en eenvoudig. Je hebt er niemand voor nodig om ‘m te gaan doen. Ook voor deze oefening geldt: je kunt haar doen terwijl je je nog niet competent voelt. Ze is juist bedoeld om te oefenen. Ook schaatsen leer je met vallen en opstaan. Ga op zoek naar die blauwe plekken!

.....

---

## **Ten derde**

Naast dit boek hebben we een Ja-maar® Toolkit geschreven met 16 effectieve en in de praktijk bewezen groepsoefeningen voor scholen om zelf met de Ja-maar® Filosofie aan het werk te gaan. Ook voor deze oefeningen geldt: doe ze terwijl je de inhoud (nog) niet beheerst.

## **Ten vierde**

Mocht je er ondanks bovenstaande hulpmiddelen absoluut van overtuigd zijn dat je dit alles nooit zult leren (ja, maar ... dat kan ik niet, durf ik niet, en wat als het lukt?) stop dan zo snel mogelijk met lezen. Waarom zou je jezelf verdiepen in dingen waar je geen energie van krijgt? Zonde van de tijd.

Voor diegenen die verder lezen: welkom aan boord.

We zijn met jou benieuwd naar waar de reis ons brengt.

Laten we beginnen!

**Herberd Prinsen**

**Berthold Gunster**

## **Ja-maar**

**Focus op wat mist**  
**Mismatchen**  
**Veranderen**  
**Fout**

**Teleurstelling**  
**Moeten**  
**Hebben**  
**Vasthouden**

**Reactief**  
**Probleem**  
**Ergens**  
**Ooit**

**Controle**  
**Verbittering**  
**Schuld**  
**Angst**

## **Ja-en**

**Focus op wat is**  
**Matchen**  
**Accepteren**  
**Goed**

**Waardering**  
**Mogen**  
**Zijn**  
**Loslaten**

**Proactief**  
**Feit**  
**Hier**  
**Nu**

**Vertrouwen**  
**Vergevingsgezindheid**  
**Verantwoordelijkheid**  
**Liefde**